

Asia Valokuva, työnantajan oikeudet

Hakija A

Annettu 23.5.1988

Tiivistelmä *A oli valokuvannut päiväkodin lapsia lastenelokuvatoimintaa käsittelevää artikkelia varten. Oikeus valokuviin oli syntynyt A:lle. Valokuvaaminen oli kuulunut A:n työtehtäviin B:n kaupungin kuvataidesihteerinä ja oikeudet kuvien käyttöön määräytyivät A:n palvelussuhteen ehtojen mukaisesti. Valokuvaajan nimen mainitseminen riippui kuvien käyttötavasta.*

SELOSTUS ASIASTA

A (jäljempänä hakija) on 24.3.1988 päivätyllä kirjelmällään pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa valokuvaoikeuksia koskevassa asiassa.

Lausuntopyynnöstä ilmenee, että hakija on B:n Taidemuseon ja siten B:n kaupungin palveluksessa kuvataidesihteerinä esimiehenään kulttuuritoimenjohtaja C. Viime syksynä C oli määrännyt hakijan ja taidemuseon kulttuuriohjaajan paikalliseen päiväkotiin tekemään alustavaa työtä lastenelokuvatoimintaa käsittelevää artikkelia varten. Tarkoituksena oli, että hakija kuvaisi päiväkodin lapsia. Hakijan esimies oli maininnut jutun tulevan lehteen, ja hakija oletti, että kysymyksessä oli kaupungin virallinen tiedotuskanava B:n Sanomat.

Tammikuussa oli kuitenkin poliittisessa kulttuurilehdessä M:ssä julkaistu C:n laatima artikkeli varustettuna kolmella hakijan ottamalla valokuvalla. Hakijan näkemyksen mukaan hänen esimiehensä oli siten teettänyt hänellä työtä tietyn poliittisen puolueen hyväksi kaupungin ajalla. Kun hakijalta ei ollut kysytty lupaa kuvien julkaisemiseen, hakijan nimeä ei ollut mainittu eikä korvausta maksettu, hakija tulkitsi lehden rikkoneen tekijänoikeuslakia. Hakija vaati lehdeltä korvauksena käyväksi hinnaksi katsonansa 500 mk kovalta eli yhteensä 1 500 mk.

Korvausta ei kuitenkaan maksettu, vaan hakijan esimies katsoi hakijalle riittävän korvaukseksi hänen normaalin palkkansa, koska kuvat oli otettu työajalla ja museon kameralla.

C:n vastaus

Ennen lausuntopyynnön käsittelemistä tekijänoikeusneuvoston on varannut C:lle tilaisuuden vastauksen antamiseen asiassa.

Vastauksesta ilmenee, että C:n aloitteesta käynnistettiin B:llä syyskuussa 1987 kiertävä lasten elokuvakerhotoiminta. Kyseessä oli kunnallisen elokuvatoiminnan kokeilu, joka herätti erityistä huomiota muun muassa tiedotusvälineiden piirissä. Kirjoituksen Majakka-lehteen C laati virkatyöhönsä liittyvästä pyynnöstä. Vastaavanlaisia kirjoituksia C on laatinut kaikkiin poliittisiin julkaisuihin. Koska kuvataidesihteerin toimialueeseen kuuluu kaikki kaupungissa tapahtuva kuva- ja kamerataiteen toiminta, C delegoi kyseessä olevan kuvaustehtävän hänelle.

C toteaa, että oli tapahtunut virhe, koska hakijan nimeä ei ollut julkaistu kirjoitukseen liittyvien kuvien yhteydessä. C ilmoitti tästä myös hakijalle. C oli lisäksi tiedustellut korvausvaatimuksen oikeellisuutta B:n kaupunginlakimieheltä. Tämä ilmoitti, ettei korvausvaatimus ollut aiheellinen, koska asianomainen toiminta kuuluu kuvataidesihteerin toimialaan ja hän suorittaa kyseiset tehtävät – tässä tapauksessa esimiehen delegeoitua ne hänelle – työaikana, työvälineellä ja työnantajan suorittamin kustannuksin. Koska kysymyksessä on yhteistyönä valmistunut materiaali, C katsoo tekijänoikeuksien olevan kaupungilla ja sen kulttuurilautakunnalla.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt asian ja esittää lausuntonaan seuraavan.

Valokuvaan liittyvistä oikeuksista on säädetty oikeudesta valokuvaan annetussa laissa (405/61, jäljempänä valokuvalaki). Lain mukaan valokuvalla on tekijänoikeuden kaltainen suoja, joka ei kuitenkaan ole kaikilta osin tekijänoikeuden kanssa yhteneväinen. Valokuvalaki ei aseta suojattavalle valokuvalle mitään itsenäisyys- tai omaperäisyysvaatimuksia, vaan kaikki valokuvat ovat lain mukaan suojan kohteita. Valokuvalain 1 §:n mukaan sillä, joka on valmistanut valokuvan on yksinomainen oikeus valmistaa kappaleita kuvasta sekä näyttää kuvaa julkisesti. Lain 1 §:n 3 momentin mukaan valmistajaa kutsutaan valokuvaajaksi. Kappaleen valmistamisoikeus käsittää kaikki mahdolliset tekotavat.

Edellä mainittujen taloudellisten oikeuksien lisäksi valokuvaajalla on moraaliseksi oikeuksiksi kutsuttuja oikeuksia. Näiden mukaisesti on valokuvaaja ilmoitettava sillä tavoin kuin hyvä tapa vaatii, kun valokuvasta valmistetaan kappale tai kuvaa näytetään julkisesti (valokuvalaki 2 §:n 1 momentti).

Oikeus valokuvaan syntyy valokuvain 1 §:n nojalla suoraan valokuvaajalle. Valokuvain 15 §:ssä on kuitenkin poikkeussäännös edellä mainitusta pääsäännöstä. Lain 15 §:n mukaan oikeus tilauksesta valmistettuun valokuvaan kuuluu tilaajalle, jollei toisin ole nimenomaisesti sovittu. Tekijänoikeuskomitean III osamietinnössä (komiteanmietintö 1987:7, s. 109) todetaan, että kyseisellä tilaamisella "tarkoitetaan tilaussopimusta, jolla valokuvaaja on saanut tilaajalta toimeksiannon kuvata jotakin. Työsuhteessa tapahtuva kuvaaminen ei kuulu 15 §:n soveltamisalaan."

Valokuvaaja voi myös siirtää oikeutensa joko kokonaan tai osittain. Oikeuksien siirtymisestä ei valokuvain 15 §:ssä ole säännöksiä. Oikeudet siirtyvät yleensä sopimuksella, jolta ei edellytetä määrämystä.

Hakijan esimies C on esittänyt, että valokuvaaminen kuuluu hakijan työtehtäviin museon kuvataidesihteerinä. Myös hakija kertoo ottaneensa kuvat tässä ominaisuudessa. Näin ollen oikeudet kuvien käyttöön määräytyvät kyseisen palvelussuhteen ehtojen mukaisesti. Tekijänoikeuslain 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvoston tehtävänä on antaa lausuntoja tekijänoikeuslain ja valokuvain soveltamisesta. Palvelussuhteen sisältöä koskeviin kysymyksiin ei neuvosto näin ollen ota kantaa.

Valokuvain 2 §:n mukaan kun valokuvasta valmistetaan kappale tai kuvaa näytetään julkisesti, on valokuvaaja ilmoitettava sillä tavoin kuin hyvä tapa vaatii. Valokuvain esitöissä (komiteanmietintö 1954:13, s. 21) todetaan, että "valokuvaajan oikeus tulla mainituksi ei ehdotuksen mukaan ole rajoittamaton vaan se on tehty riippuvaiseksi siitä, että mainitseminen on hyvän tavan mukaista." Esitöissä todetaan lisäksi, että "vaikkakin valokuvaaja säännönmukaisesti on mainittava, voi sattua tapauksia, jolloin poikkeaminen tästä säännöstä on hyväksyttävää; vieläpä valokuvaajan edun mukaista."

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että valokuvaajan nimi on yleensä ilmoitettava julkaistavan kuvan yhteydessä ainakin valokuvaajan sitä vaatiessa. Tekijänoikeusneuvostolle toimitetun aineiston perusteella on kuitenkin pääteltävissä, että nyt esillä olevassa tapauksessa ei kuvan käyttötapa huomioon ottaen valokuvaajan nimen mainitseminen ole ollut välttämätöntä.